

Skaitīsim balto stārķu ligzdas jau 7. reizi

Tālajā 1934. gadā tika uzsākts un realizēts viens no pirmajiem Eiropas mēroga pasākumiem, kas saistīts ar putnu aizsardzību un pētniecību, – tā bija balto stārķu ligzdu uzskaitē. Gods kam gods – tajā piedalījās arī Latvija, un uzskaitē aptvēra visu valsts teritoriju.

Šo lielo darbu veica Latvijas mazpulcēni (tajā laikā Mazpulku pirmorganizācijas bija gandrīz visās lauku skolās, gluži kā vēlāk, padomju laikos, pionieri un komjaunieši). Pēc datu apkopošanas tapa zināms, ka Latvijā bijušas ap 6750 apdzīvotas balto stārķu ligzdas. Tika iecerēts, ka šādas uzskaites notiks ik pa 10 gadiem, bet šos plānus izjauca karš, un nākamā, otrā, uzskaitē tika organizēta tikai 1958. gadā, bet turpmāk, sākot ar 1974. gadu, tās, kā iecerēts, notiek reizi 10 gados. Un nu, 2014. gadā, tiek organizēta jau 7. Starptautiskā balto stārķu ligzdu uzskaitē visā to ligzdošanas apgabalā. Protams, ka arī šoreiz, tāpat kā visas iepriekšējās reizes, tajā piedalīsies arī Latvija – galu galā, spriežot pēc iepriekšējās uzskai-

tes, pie mums dzimtā vieta ir ap 4,7% visas pasaules svēteļu, kas tik nelielai zemei ir ļoti daudz. Tieši pie mums, kā arī Lietuvā un Polijas ZA daļā, ir visaugstākais ligzdu izvietojuma blīvums – vidēji 17 ligzdu/100 km²!

Gadu gaitā balto stārķu ligzdu skaits nav bijis vienāds. Sevišķi lielas svārstības novērotas Eiropas rietumu daļā – no ļoti liela skaita 20. gs. pirmajā pusē ar sekojošu krasu kritumu (pat par 80–100%) 20. gs. 70.–80. gados līdz ligzdu skaita pakāpeniskam pieaugumam pēdējos 10–20 gados. Īpaši liels pieaugums bijis Spānijā; tur novērotas arī apbrīnojamas uzvedības pārmaiņas – stārķi, kas uzskatīti par tipiskiem migrantiem, aizvien lielākā daudzumā paliek Spānijā arī pa ziemu. Te nu var redzēt, kā cilvēku cilts paradumi ietekmē arī citas dzīvās radības – ziemeļos netipiskā vietā stārķi var, tikai pateicoties iespējai atrast barību milzīgajās atklātajās atkritumu novietnēs...

Arī Latvijā ligzdu skaits ir mainījies: 1934. gadā jau minētās 6750 apdzī-

votās ligzdas, 1958. g. – ap 6500, 1974. g. – 5770, 1984. g. – 6280, bet 1994./95. g. un 2004./05. g. – ap 10 600. Šo divu pēdējo uzskaišu laikā konstatētais pieaugums novērots arī citās zemēs, un tam ir vismaz divi cēloņi. Pirmkārt, ziemošanas vietās Āfrikā bijuši relatīvi labāki (nokrišņiem bagātāki) barošanās apstākļi, otrkārt, plašās teritorijās ligzdošanas areāla ziemeļaustrumos, ieskaitot Latviju, notikušas stārķiem un citiem ar lauksaimniecības zemēm saistītiem dzīvniekiem labvēlīgas pārmaiņas – sabrūkot sociālismam, uz daudziem gadiem apstājušies lauku nosusināšanas darbi, desmitiem reižu samazinājušies lauksaimniecībā izmantojamo ķimikāliju apjomi. Tagad, kad pamazām atjaunojas lauku darbu intensitāte, situācija varētu mainīties arī attiecībā uz baltajiem stārķiem. Šie putni, būdami gaļēdāji un tādējādi atrazdamies barības ķēdes augšgalā, var kalpot kā lieliski indikatori lauku vides stāvoklim kopumā – ja to daudz, vide ir bagāta un veselīga, un otrādi. Turklāt, to skaita pārmaiņām ir

Foto: S. Bērziņa / selgasfoto.lv

samērā viegli izsekot – tik lieli un dziļo cilvēka mitņu tuvumā, kas gan tos nepazīst! Notikušas arī būtiskas pārmaiņas attiecībā uz šo putnu ligzdu novietojumu un pamatu – pirms 80 gadiem ap 90% ligzdu ar cilvēku palīdzību bija uzbūvētas uz kokiem, bet pirms 10 gadiem šādu ligzdu bija vairs tikai ap 10%... Toties līdz pat 60% pieauga to ligzdu skaits, kuras bez cilvēka palīdzības uzbūvētas gk. uz elektrības stabiem, nereti radot elektrības padeves vai sakaru traucējumus. Viens no uzskaites uzdevumiem ir noskaidrot, vai šādas tendences saglabājušās arī turpmāk. Bet, protams, galvenais ir uzzināt, vai un kā ir mainījies ligzdu skaits un ligzdošanas sekmes.

Balto stārķu ligzdu uzskaitē Latvijā ir paveicama, tikai iesaistot tajā iespējami daudz cilvēku. Īpaši ceram uz liela skaita jauniešu iesaistīšanos – tāpat kā visās iepriekšējās uzskaitēs, datu galveno daļu iecerēts iegūt no skolām. Tomēr skolu piedalīšanās ir brīvprātīga, un skaidrs, ka ne visas skolas gribēs un varēs piedalīties šajā pasākumā. Tāpēc aicinām iesaistīties visus interesentus! Piedalīties uzskaitē nozīmē: savas dzīvesvietas tuvumā, jebkurā jūsu izvēlētajā teritorijā vai maršrutā meklēt baltā stārķa ligzdas, iezīmēt tās kartē, anketā aprakstīt šīs ligzdas (vieta, novietojums, pamats) – to var veikt jau martā–maijā, kad kokiem vēl

nav lapu un ligzdas vieglāk ieraugāmas, – un ligzdošanas sekmes (apdzīvotība, mazuļu skaits) – jūnijā–jūlijā; pēc vēlēšanās var vākt arī sīkākus datus, piemēram, par atlidošanu/aizlidošanu, barošanu u.c.

Visu ar uzskaiti saistīto informāciju un materiālus (instrukcijas, anketas, kartes utt.) pēc tam, kad darīsiet zināmu savu piekrišanu piedalīties uzskaitē, saņemsiet personiski, pa pastu vai elektroniski no uzskaites organizētājiem. Lūgums pieteikties līdz 31. martam pa e-pastu baltiestarki@lob.lv. Paredzēta arī iespēja savus datus ievietot tieši www.dabasdati.lv un www.lob.lv interneta vietņu īpaši šai uzskaitē sagatavotajā sadaļā.

Aicinām ikvienu piedalīties balto stārķu ligzdu uzskaitē, gan organizējot teritorijas apsekošanu savas dzīvesvietas tuvumā, gan spontāni atzīmējot atsevišķas ligzdas (vai vairākas ligzdas) portālā Dabasdati.lv.

Latvijā 7. Starptautisko balto stārķu ligzdu uzskaiti organizē un atbalsta Latvijas Ornitoloģijas biedrība, Latvijas vides aizsardzības fonds, Latveņgo koncerns, LU Bioloģijas institūts un Valsts Izglītības satura centrs.

MĀRA JANAUS,
baltiestarki@lob.lv

Latvijas
vides
aizsardzības
fonds

Summary

Up till now six international White Stork (WS) nest counts have been organized, and Latvia participated in all of them. Latvia can be named "White Stork land" as the nest density there is one of highest in the world – in average 17 occupied nests/100 sq.km, and holds about 4.7% of Europe's breeding population. The number of breeding pairs in Latvia has changed as follows: 1934 – 6750, 1958 – 6500, 1974 – 5770, 1984 – 6280, 1994/95 – 10 600, 2004/05 – 10600. Changes in location of WS nests have been observed – from mostly tree nests with artificial supports (up to 90%) in 1934 to mainly pole nests without artificial support in 2004/05 (about 60%).

Two last decades have been favourable for WS – due to collapse of socialistic system on huge territories in Eastern Europe intensity of agricultural mana-

gement (melioration, use of pesticides etc.) has been reduced, and wintering conditions have improved (increase of precipitation). It resulted in increase of number of WS practically in all European countries. Now circumstances are changing again, and the main task of the census is to follow situation in numbers and breeding success of WS.

In 2014 the 7th international WS nest census will be performed, and also Latvia will participate involving mainly schools but also wide society (www.dabasdati.lv, www.lob.lv). This project is organized and supported by Latvian Ornithological Society, holding company Latveņgo, Institute of Biology, Latvian Fund of Environmental Protection. Everybody is invited to participate in the census!

Foto: S. Bērziņa / selgasfoto.lv

Foto: G. Grandāns

Foto: S. Bērziņa / selgasfoto.lv